

SAKSBEHANDLER
Berit Rønsen

VÅR REF.
23/00692-7

DERES REF.

VÅR DATO
02.09.2023

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Se mottakerliste

Vedtak om fredning av Steinberg – 24/1 og 25/9 m.fl. i Vestre Toten kommune og 166/13 i Østre Toten kommune

Steinberg med Mjøsa og Helgøya i horisonten. Foto: Erlend Haugen 2022

Vi viser til tidligere utsendt fredningsforslag for Steinberg datert 19. mai 2023 som har vært på høring hos berørte parter og instanser. På grunnlag av dette fatter Riksantikvaren følgende vedtak:

Vedtak om fredning

Riksantikvaren freder Steinberg 24/1 og Sætermarka 25/9, deler av Steinsli 24/2, Sillongenvegen østre del 25/25, Fv 86 parsell Eriksrud-Helse 208/1 i Vestre Toten kommune, og del av Grønland 166/13 i Østre Toten kommune. Fredningen gjøres med hjemmel i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven) §§ 15 og 19.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen etter § 15

Tolv bygninger av det opprinnelige anlegget på Steinberg ble fredet allerede i 1924.

Formålet med utvidelse av fredningen til også å inkludere uteområder og badstu, er å sikre helheten i Steinberg gård og eiendom som et arkitektonisk og kulturhistorisk godt bevart eksempel på lyststed og senere embetsmannsgård fra perioden ca. 1765-1900. Fredningen skal sikre helheten og tidsdybden i anlegget, både i bygningsmiljøet og kulturlandskapet.

Formålet med fredningen av park og hager øst for hovedbygningen, ulike utsiktspunkt, lyststeder, steingjerder, alleer og andre eldre vegetasjonselementer, er å opprettholde strukturen i anlegget og å bevare uttrykkene fra flere ulike stilidealer.

For «Gravhaugen», Weidemann-familiens private gravsted med gravene, «prosesjonsvegen» og bjørkealléen, steingjerder og den naturlige haugen som denne er anlagt på, er formålet med fredningen å bevare ett av få private gravsteder i Norge, gravanlegget som helhet og spor knyttet til haugen som utsiktspunkt på 1700-tallet. Likhuset som ble fredet i 1924 er en del av gravstedet.

Formålet med fredning av tunet/gårdsplassen, historiske veger, dammer, demninger, kanaler, samt andre konstruksjoner/strukturer og rester av slike, er å bevare og å ivareta landskapsrom, -strukturer og -detaljer.

Formålet med fredning av innmark, utmark og bekker og eldre spor etter slike, er å ivareta helheten i anlegget og naturgitte forutsetninger for drift, og å sikre siktlinjer og sammenhenger i gårdsanlegget, og ikke minst kulturlandskapet som helhet.

Formålet med fredningen av badstua er å sikre helheten i Weidemanns anlegg og samtidig et viktig eksempel på tørkehus for korn fra denne perioden.

Formålet med fredningen etter § 19

Fredningen av tilgrensende områder omkring Steinberg skal bidra til å:

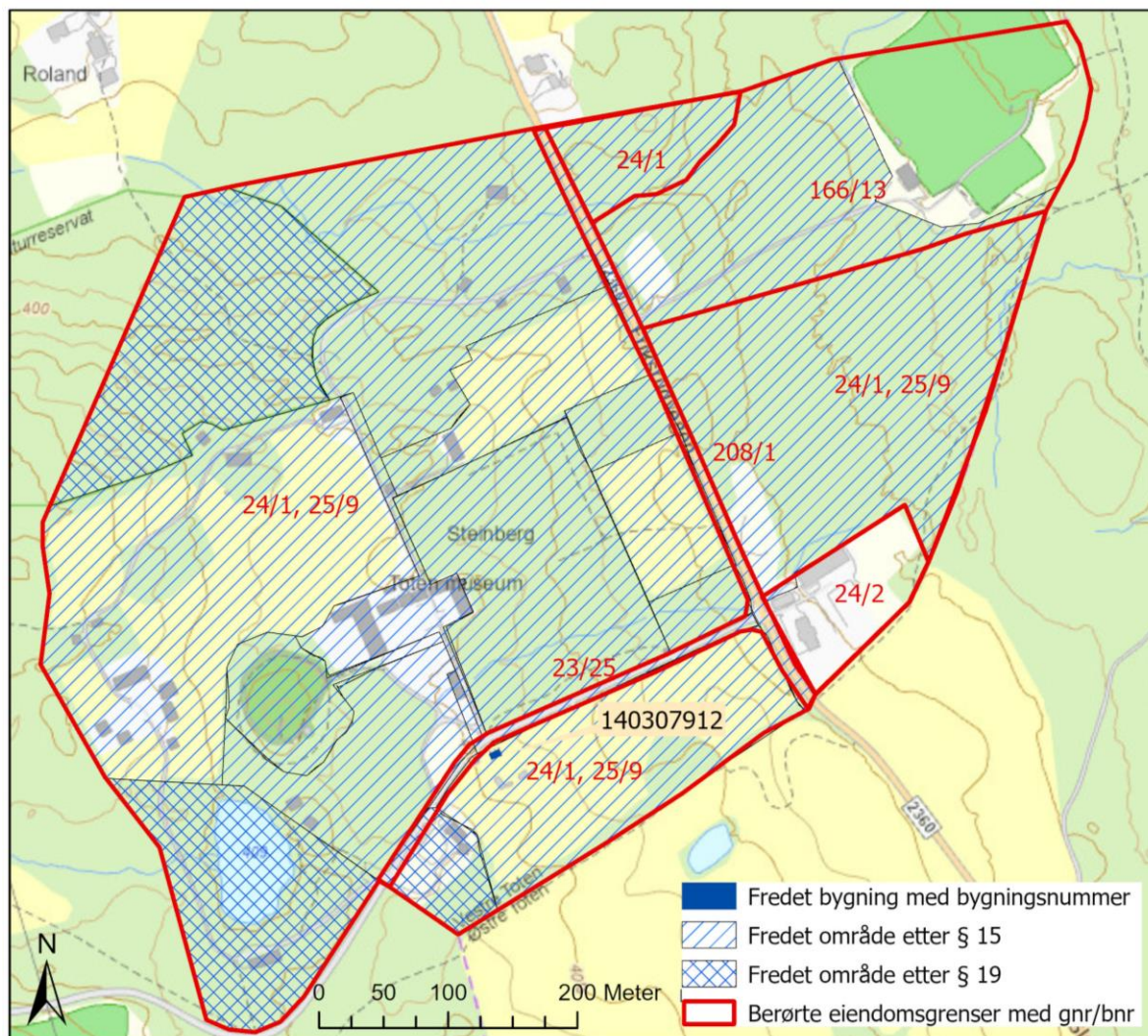
- bevare virkningen av kulturmiljøet i landskapet det ligger i
- sikre siktlinjer fra, og dempe virkningen av, nyere elementer på museumsområdet sett fra de sentrale deler av det kulturhistoriske anlegget fredet etter kml § 15
- sikre vannføringen fra Sætertjernet inn i det fredete anlegget.
- beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til kulturmiljøet

Skogområdet i nord-vest (område H på kartet over soneinndelingen, Figur 2) hørte historisk til gården Steinberg og ble nyttet til beite, vedsanking og trolig til tømmer til gården. Området er vernet etter naturmangfoldloven. Det er derfor ikke behov for å frede området etter kulturminnelovens § 15. For å ivareta helheten i det historiske anlegget, fredes området etter kulturminnelovens § 19. Den gamle ferdselsvegen til Eriksrudgrenda, der mange av tjenestefolkene på Steinberg bodde, går igjennom området. Fredningen etter naturmangfoldloven skal sikre at den opprettholdes som sti.

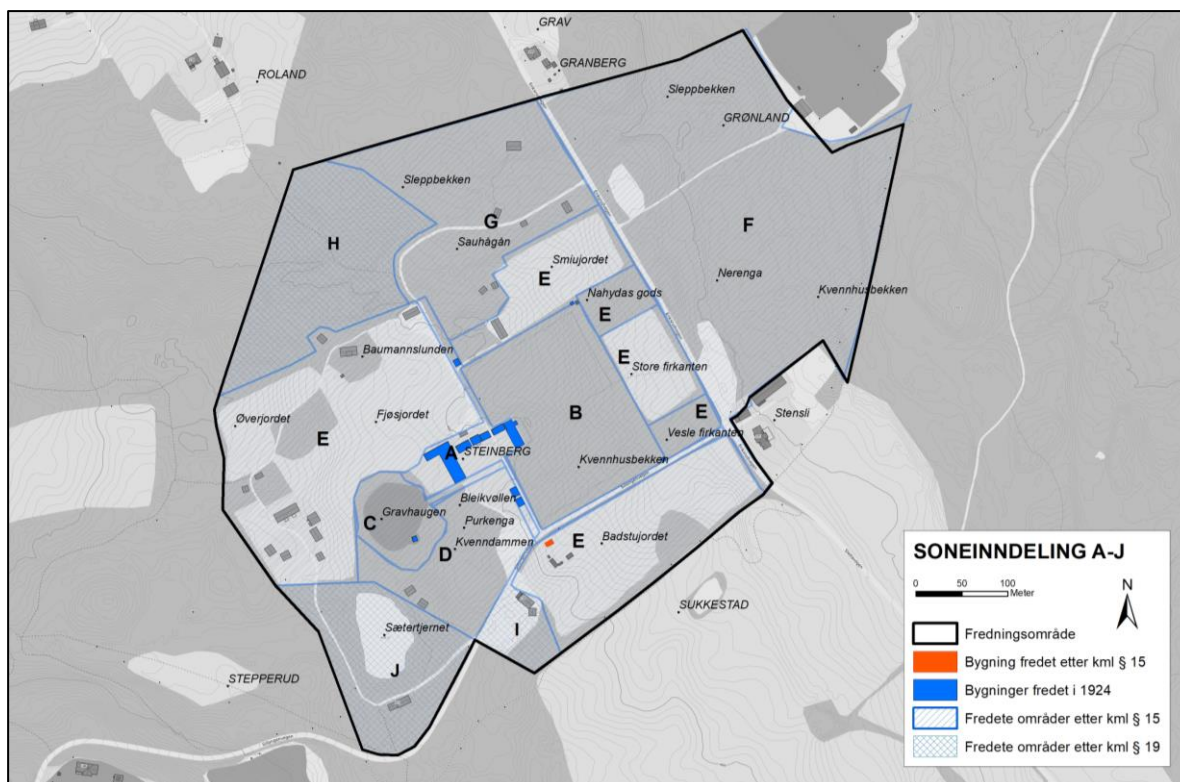
Omfanget av fredningen

Fredningen omfatter kulturminnene og områdene som er opplistet og avmerket på kartet, Figur 1, nedenfor (se dokumentasjonsvedlegg for mer detaljerte kart over de enkelte områdene).

Et makeskifte for to mindre deler av henholdsvis Steinberg 24/1, 25/9 og Stepperud 24/7, 25/1 er på fredningstidspunktet under behandling, og berører et område som historisk har tilhørt Stepperud. Justeringen vil påvirke detaljer i avgrensningen av § 19-området lengst sør (område J). Omsøkt grensejustering ligger vedlagt som saksinformasjon til fredningssaken. Fredningsgrensen skal følge den nye eiendomsgrensen der hvor Steinberg avgir areal til Stepperud. Arealet Stepperud avgir til Steinberg, skal ikke fredes.

Figur 1 Kartet viser områder og bygning som fredes etter kulturminnelovens §§ 15 og 19

Figur 2 Kartet viser de ulike sonene benevnt med A-J, samt bygninger som ble fredet allerede i 1924. Se dokumentasjonsvedlegg for mer detaljerte kart over de enkelte områdene/sonene.

Fredningen etter kulturminneloven § 15 omfatter:

Navn på objekt/soner	Inkluderer Kulturminne-ID	Gnr./bnr.
A Tun med adkomstveg	86409-27 86409-14 86409-19 86409-20	24/1, 25/9, 25/25
B Parken	86409-13	24/1, 25/9
C «Gravhaugen» (privat gravsted)	86409-24 86409-22 86409-23	24/1, 25/9
D Bleikvøllen, Purkenga og Kvenndammen	86409-28	24/1, 25/9
E Dyrka mark og beiter med steingjerder, rydningsrøyser og andre kulturspor	86409-15 86409-26 86409-29 86409-30 86409-31 86409-32 86409-33 86409-34	24/1, 25/9

F Nerenga, Grønland og Eriksrudvegen	86409-35 86409-16 86409-17 86409-18 86409-25 297462-0	24/1, 25/9, 24/2, 208/1 i Vestre Toten 166/13 i Østre Toten
G Sauhågå	86409-36	24/1, 25/9
Badstua, bygningsnummer 140307912 (inkluderer eksteriør og interiør)	86409-15	24/1, 25/9

For grøntanlegg/kulturlandskap/uteområder:

Fredningen omfatter følgende deler av Steinberg innenfor det fredete området:

- innmark/beiter, utmark, bekker, dammer, kanaler, brønner eller opparbeidet areal som gårdsplasser fra tiden før 1900
- grøntanlegg som park, prydhage, nyttehage, gravsted, alléer mv. som vist i dokumentasjonsvedlegget
- trær som er del av den historiske beplantningen på Steinberg (slik anlegget var før 1900)
- veger og steingjerder anlagt før 1900
- tufter etter eldre bygninger og anlegg fra tiden før 1900
- naturlige terrengformasjoner som inngår i gravstedet, parkanlegget og inn- og utmark

Fredningen omfatter ikke bygninger, kulturspor, veger og andre nyere elementer fra etter 1900. Endringer på disse objektene er likevel underlagt bestemmelser siden de ligger i fredet område (se avsnitt om særskilte bestemmelser etter kulturminneloven § 15).

For bygninger:

Badstua er under gjenoppføring på Steinberg etter å ha stått på naboeiendommen i mange år. Gjenoppføringen ferdigstilles eksteriørmessig i 2023. Videre rekonstruksjon og tilbakeføring av bygningsdetaljer og interiør gjøres i neste byggetrinn. Fredningen gjelder for bygningen slik den fremstår når arbeidene er ferdigstilt.

Fredningen av badstua inkluderer:

- Eksteriør: konstruksjon og hovedelementer som fasade (komposisjon), materialbruk, overflater og overflatebehandling, samt bygningsdeler som vinduer, dører, gerikter, listverk, skorstein og detaljer.
- Interiør: konstruksjon som innvendige bærevegger og hovedelementer som planløsning og rominndeling, materialbruk, overflater og overflatebehandling, samt bygningsdeler som vinduer, dører, gerikter, listverk, ildsted og detaljer.
- Fast inventar som del av interiøret

Fredningen etter kulturminneloven § 19 omfatter:

Navn på område:	Kulturminne-ID	Gnr./bnr.
H Område vest for Sauhågan - skogsområdet som inngår i vern etter naturmangfoldloven	86409-37	24/1, 25/9
I Område med kafe og parkering	86409-38	24/1, 25/9
J Sætertjernet og området rundt	86409-39	24/1, 25/9

Bestemmelser i kulturminneloven som gjelder for de fredete kulturminnene

Fredningsbestemmelsene gjelder de fredete kulturminnenes eksteriør og interiør og områder slik dette er beskrevet i fredningsomfanget, se avsnitt ovenfor. I tillegg til fredningsbestemmelsene, gjelder kulturminneloven §§ 15 a, 16, 17, 18, 19 tredje ledd og 21 og forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven.

Særskilte bestemmelser etter kulturminneloven § 15

Kulturminnene og kulturlandskapet de ligger i skal behandles og forvaltes på en slik måte at de kulturhistoriske og bygningshistoriske verdiene de representerer blir ivaretatt. Det kan gis dispensasjon til å tilbakeføre kulturminnene til opprinnelig eller tidligere utseende/utforming. Forutsetningen er at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag eller med utgangspunkt i historiske spor.

1. Det er ikke tillatt å foreta inngrep i de fredete kulturminnene. Med inngrep menes:
 - a) å rive, flytte, bygge om, endre, forandre materialer eller farger, gjøre terrengendringer eller foreta andre endringer som går ut over vanlig vedlikehold/ordinær skjøtsel eller er del av en godkjent tilbakeføring.

Fellesbestemmelser for grøntanlegg/uteområder:

2. For objekter og arealer i **områdene A-G** er det ikke tillatt å:
 - a) endre terreng, grave ut, lage nye grøfter, sprengte, planere, fyller opp eller foreta andre landskapsinngrep på land eller i vann
 - b) gjøre endringer i markslag, som tilplanting av innmark eller oppdyrking av utmark
 - c) fjerne eller endre strukturerende vegetasjonselementer og konstruksjoner

- d) etablere alle former for ny bebyggelse, nye anlegg og strukturer og større faste konstruksjoner
 - e) utvide veger og gårdsplasser og endre belegg
 - f) fjerne eller endre objekter, konstruksjoner, strukturer og materialer eller elementer som for eksempel steingjerder, murer, trapper, stier, spor etter lysthus, dammer, bed og rabatter
 - g) endre eller lukke bekkeløp
 - h) gjennomføre andre aktiviteter som kan medføre fare for skader eller ødeleggelse på de fredete kulturminnene, som metallsøking
 - i) tilrettelegge for ferdsel som kan skade fredete objekter og arealer
 - j) sette opp større skilt- og reklameinnretninger
 - k) etablere ny utebelysning
3. All skjøtsel skal skje i tråd med opprinnelig utforming, historiske spor, objektenes og arealenes egenart, og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske eller kulturhistoriske verdiene.
4. Ved reetablering eller fornying av vegetasjon, skal opprinnelig struktur og uttrykk videreføres. Opprinnelige arter skal benyttes i elementer/strukturer av stor kulturhistorisk verdi.

Bestemmelser for det enkelte grøntanlegg/uteområde:

5. For objekter og arealer i område **B Parken** er det ikke tillatt å:
- a) felle eller skade sentrale enkeltstående/solitære og/eller eldre trær. Trær som er farlige for folk eller bygninger kan likevel beskjæres eller felles når det anses som nødvendig.
 - b) fjerne flerårig vegetasjon som for eksempel trær, busker og stauder. Selvsådd vegetasjon som ikke historisk har tilhørt anlegget, kan likevel fjernes.
 - c) gjøre tiltak ut over ordinær skjøtsel
 - d) gjøre tiltak som endrer opprinnelig utforming og historiske spor, som ikke er i tråd med objektenes og arealenes egenart eller som reduserer de kulturhistoriske verdiene
 - e) gjødsle områdene identifisert som verdifull slåttemark (enger). De må slås eller beites for å bevare det rike artsmangfoldet.
 - f) reetablere/fornye/innføre vegetasjon som endrer opprinnelig struktur og uttrykk
 - g) plante nye trær, busker eller stauder, med mindre det er nødvendig fornying der samme type trær, busker eller stauder benyttes og plantes på samme sted. Trær som må felles på grunn av sykdom, skade eller alder, skal erstattes med så store trær som mulig.
 - h) gjøre endringer i hageanlegget utover ordinær skjøtsel, som vil kunne endre anleggets karakter i vesentlig grad.

6. For objekter og arealer i område **C Gravhaugen** (privat gravsted) er det ikke tillatt å:
 - a) reetablere/fornye/innføre vegetasjon som endrer de historiske strukturene og uttrykkene
 - b) plante nye trær, busker eller stauder, med mindre det er nødvendig fornying av samme type
 - c) stier og vegen tilhørende gravstedet skal ikke endres eller gruslegges

7. For objekter og arealer i område **D Bleikvøllen med Kvenndammen** er det ikke tillatt å:
 - a) gjødsle områdene identifisert som verdifull slåttemark. De må slås eller beites for å bevare det rike artsmangfoldet.
 - b) grave grøfter som kan forandre fuktighetsforholdene på Bleikvøllen

8. For objekter og arealer i områdene **F Nerenga, Grønland, Eriksrudvegen og G skogen vest for Sauhågan (utenom naturvernområdet)** er det ikke tillatt
 - a) med snauhogst. Områdene kan tynnes og åpnes noe, i tråd med den historiske bruken som skogs- og beiteområder, så lenge dette ikke reduserer de kulturhistoriske verdiene eller medfører fare for skade på de kulturhistoriske sporene i landskapet.

Bestemmelser for byggverk:

9. For **badstua** som er fredet med eksteriør og interiør er det ikke tillatt å
 - a) skifte ut bygningselementer/konstruksjonselementer/materialer eller forandre overflater
 - b) skade eller fjerne fast inventar

Unntaksbestemmelser for objekter og arealer fredet etter § 15:

10. Fredningen er ikke til hinder for
 - a) normalt vedlikehold av Eriksrudvegen og Sillongenvegen (spesifisert under avsnittet *Tiltak som kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen*), forutsatt at formålet med fredningen blir ivaretatt. Arbeid/tiltak utover normalt vedlikehold, skal dispensasjonsbehandles av kulturmiljømyndigheten.
 - b) drift og vedlikehold av eksisterende infrastruktur for vann og avløp, samt for el-installasjoner.
 - c) riving av, eller påbygg på, ikke-fredete bygninger innenfor det fredete området, forutsatt at formålet med fredningen ivaretas. Slike tiltak må likevel godkjennes av kulturmiljømyndigheten, siden bygningene ligger i fredet område.
 - d) å sikre at Kvennhusbekken føres under Eriksrudvegen uten at vannet skaper problemer for tilgrensende bebyggelse øst for vegen
 - e) rensking av dammen og vedlikehold av damkrona i **område D**, så lenge dette skjer uten at dammen utvides eller graves dypere. En eventuell utskifting av damkrona

(som er i betong) må avklares som søknad om dispensasjon. Hensynet til naturmangfold må ivaretas.

- f) blomster og stauder på gravene i **område C** kan skiftes ut, så lenge man velger arter som var kjent i området på 1800-tallet og det ikke graves dypere enn tidligere
- g) ordinær drift av fulldyrka jord
- h) oppsetting av midlertidige gjerder som er nødvendig for gårds- eller museumsdriften. Faste, men reversible gjerder kan settes opp utenfor parken og gravstedet, etter godkjenning fra kulturmiljømyndigheten.
- i) oppsetting av skilt/informasjon o.l. som er nødvendig for gårds- eller museumsdriften, etter godkjenning fra kulturmiljømyndigheten.
- j) opprettholdelse av eksisterende turområde/turstier innenfor fredningens omfang
- k) tilbakeføring av badstua, bygningsnummer 140307912, så lenge dette skjer i tråd med formål og bestemmelser i fredningen og kulturmiljømyndighetenes tidligere føringer for arbeidet

Særskilte bestemmelser etter kulturminneloven § 19

Innenfor de fredete områdene (**område H-J**) skal det ikke foregå virksomhet eller ferdsel som kan motvirke formålet med fredningen.

11. Med virksomhet menes:

- a) alle former for ny bebyggelse og anlegg som vil motvirke formålet med fredningen
- b) å rive, flytte, skade, fjerne eller endre konstruksjoner/objekter/strukturer/vegetasjon som er viktig for opplevelsen av de fredete kulturminnene i miljøet
- c) etablering og utvidelse av veg eller parkeringsplass
- d) endring av strukturer, konstruksjon eller belegg
- e) planering, utfylling/tildekking, uttak av masser, graving i grunnen, grøfting, og andre landskapsinngrep
- f) nydyrking

12. Med ferdsel menes:

- a) motorisert ferdsel utenfor eksisterende veger som kan medføre fare for fredet objekt/fredet område gjennom vekttrykk
- b) andre aktiviteter som kan medføre fare for skader på eller ødeleggelse på de fredete kulturminnene, som metallsøking

Unntaksbestemmelser for områder som fredes etter § 19:

13. Fredningen er ikke til hinder for:

- a) riving av ikke-fredete bygninger, forutsatt at formålet med fredningen ivaretas.

- b) oppsetting av midlertidige gjerder som er nødvendig for gårds- eller museumsdriften, eller for naturvern hensyn i område H. Faste, men reversible beitegjerder kan settes opp etter godkjenning fra kulturmiljømyndigheten.
- c) oppsetting av skilt/informasjon o.l. som er nødvendig for gårds- eller museumsdriften, eller for naturvern hensyn i område H. Plassering og utforming må godkjennes av kulturmiljømyndigheten.
- d) videreføring av drift og næring knyttet til skogbruk, jordbruk, hagebruk og husdyrbruk som ikke er i strid med fredningsformålet.
- e) vanlig periodisk skjøtsel av trafikkareal, vann, strukturer og objekter, inkludert rydding og tynning av skog, fjerning av kratt, åpning av kulturhistorisk betydningsfulle siktlinjer, rensking av dammer og vann.

Dispensasjon fra fredningen

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse i forkant av alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold/ordinær skjøtsel, jf. kulturminneloven § 15 a og § 19 tredje ledd. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold/ordinær skjøtsel, skal fylkeskommunen kontaktes.

Fylkeskommunen kan i særlig tilfelle gi dispensasjon, ev. på visse vilkår, fra vedtak om fredning for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep.

Tiltak som eier har fått dispensasjon til, vil i enkelte tilfeller også kreve tillatelse etter plan- og bygningsloven. Eier må avklare dette med kommunen.

Hvis det i en nødsituasjon må utføres strengt nødvendige tiltak, skal det tas kontakt med fylkeskommunen så snart som mulig i etterkant.

Mer informasjon om dispensasjon, vedlikehold og skjøtsel finnes i Riksantikvarens retningslinjer for dispensasjonsbehandling (se [Riksantikvarens nettsider](#)).

Tiltak som kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen

Vanlig vedlikehold/ordinær skjøtsel kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen.

Med vanlig vedlikehold for byggverk menes rutinemessig arbeid på byggverk for å opprettholde kulturminnenes tilstand, for eksempel overflatebehandling og reparasjon av bygningselementer i samsvar med opprinnelig eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk.

Med ordinær skjøtsel for grøntområde/uteområde menes rutinemessig arbeid som ivaretar formålet med fredningen og er nødvendig for å opprettholde ønsket tilstand eller hindre forfall som skyldes slitasje. For eksempel klipping av plen, ugrasluking, vedlikeholdsbeskjæring av busker og trær, tynning av kratt og fjerning av død vegetasjon. Mindre reparasjoner av elementer i grøntanlegg/uteområder som trappeheller, murer og gjerder er å betrakte som vanlig vedlikehold og skal skje i samsvar med opprinnelig eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk.

Det kan gjennomføres normalt vedlikehold, som brøyting, grøfterens, asfaltering av den delen av vegen som er asfaltert i dag og utskifting av masser eller stikkrenner på Eriksrudvegen (fv. 2360) og Sillongenvegen (kv 6345). Dersom det påvises spor etter det opprinnelige veglegemet eller eldre stikkrenner, må arbeidet stanses og kulturmiljømyndigheten varsles.

Forvaltnings-/skjøtselsplan

Det kan, i samarbeid med fylkeskommunen, utarbeides en forvaltnings-/skjøtselsplan for de fredete kulturminnene og det fredete området. Forvaltningsplanen bør inneholde retningslinjer for bruk, vedlikehold og eventuell tilbakeføring, og må ivareta hensynet til naturmangfold.

Forvaltnings-/skjøtselsplanen skal rulleres ved behov.

Begrunnelse for vedtaket

Kulturminnene fredet etter kulturminneloven § 15

Steinberg har tilhørt flere generasjoner av embetsmannsfamilien Sommerfelt og ikke minst amtsmann og Eidsvollmannen Lauritz Weidemann (levde 1775-1856 og overtok Steinberg i 1804) og hans etterkommere. Anlegget er unikt fordi det er skjedd få endringer på eiendommen siden 1850, og sporene etter det historiske anlegget og gårdsdriften er godt bevart og i stor grad urørte.

En fredning av Steinberg faller inn under alle de tre nasjonale målene for kulturmiljøpolitikken (st.meld.16 *Nye mål i kulturmiljøpolitikken*):

- alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø
- kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging
- et mangfold av kulturmiljø tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk

På Steinberg har alle mulighet til å engasjere seg og aktivt ivareta de store nasjonale verdiene som ligger i kulturminnene-/miljøet, kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet, jf. de nasjonale målene over. Museumsområdet er tilgjengelig for alle hele døgnet og hele året rundt, og brukes aktivt av lokalbefolkningen og skolene i området både som kilde til kunnskap og som rekreasjonsområde. Anlegget som helhet har varierte formidlingskvaliteter. Her får besøkende vite mer om hvordan det var å leve på 1700- og 1800-tallet. Her formidles verdier knyttet til uavhengighet og etikk gjennom historien til amtmann Weidemann og hans rolle i utarbeidelsen av grunnloven i 1814. Her får skoleelever være med i skogen og hogge tømmer på tradisjonelt vis med hest og øks/sag. Både parken og skogen skjøttes delvis med dugnadsarbeid.

Steinberg faller inn under flere prioriterte tema i Riksantikvarens fredningsstrategi:

- amtmannens gård og rolle i grunnlovsarbeidet faller inn under tema *felleskap og demokrati*
- grøntanlegg faller inn under temaet *rekreasjon, fritid og folkehelse*
- mange av sporene i anlegget, slik som hagearkeologiske spor, gravplassen og tufter og spor etter ulike anlegg er etter-reformatoriske arkeologiske kulturminner

Steinberg er et svært godt bevart eksempel på både lyststeder og embetsmannsgårder fra 1700- og 1800-tallet. Mangelen på, og fraværet av modernisering og endringer, både for bygninger og jord- og skogbruksområdet, gir en unik bevaringssituasjon. De bevarte bygningene og sporene som fortsatt kan leses i landskapet gir en høy alders- og autentisitetverdi. Bygninger, hage- og park, en gravplass med ett av Norges få bevarte private likhus i tre, flere utsiktspunkter/lyststeder, skogsområder og dammer, bekker og kanaler er nærmest bevart som de var på 1850-tallet. At store deler av Steinberg er lite endret gir en høy kunnskapsverdi, knyttet til bygnings- og vegetasjonshistorie og etterreformatoriske arkeologiske kulturminner.

Anlegget har stor opplevelsesverdi – det å kunne bevege seg i tunet og rundt i landskapet omgitt av autentiske bygninger, gjør det enklere å forstå hvordan det var her på 1700- og 1800-tallet, samtidig som det er et sted å nyte landskapet, det rike plantelivet og å finne fred og ro. Mange opplever Steinberg som et vakkert og godt sted å være.

Toten historielag har i samarbeid med Mjøsmuseet AS forvaltet eiendommen på en god måte. Historielaget/museet hadde på 1970-tallet en plan om å utvikle området til et bygningshistorisk museum som skulle fortelle Totens historie. De siste årene har de gått bort fra dette, for å rendyrke og fremheve de kvalitetene Steinberg har som et helhetlig kulturmiljø i seg selv. Flere bygninger som museet tidligere har flyttet til Steinberg, blir nå fjernet.

Grøntområdene og kulturlandskapet (blant annet park, hage, gravplass, dyrka mark, skog og bekker) skal bevares som de er, og vil ikke medføre ekstra kostnader ut over normal skjøtsel. Det er krevende å skjøtte så store grøntområder, men Mjøsmuseet AS har gjennom mange års

erfaring opparbeidet seg egne rutiner og etablert et system med frivillige, som er med på å skjøtte disse. Likevel er det viktig at fredningen og tilhørende forvaltningsplan både tar høyde for å ivareta de kulturhistoriske sporene, botaniske kvalitetene, kulturlandskapet, samtidig som man ikke legger opp til en skjøtsel som vil være umulig å følge opp over tid.

Badstua gjenoppføres nå på eiendommen. Den skal tilbakeføres til slik den var på Weidemanns tid, basert på spor bevart i bygningen, spor i terrenget, eldre foto og bevarte detaljer. De bygningene som ble fredet i 1924 ble satt i stand til grunnlovsjubileet i 2014.

Det går to offentlige veger gjennom anlegget. Begge er en risiko og en utfordring for de nasjonale kulturminneverdiene i anlegget. For den kommunale Sillongenvegen er trafikksikring en utfordring. Dagens bruk og drift av vegen er også en trussel for ivaretagelse av den historiske delen av vegen, fredete bygninger inntil vegen og ikke minst de fredete steinmurene rundt parken og langs Sillongenvegen og Eiksrudvegen. Fylkesveg 2360, Eiksrudvegen går gjennom anlegget. Vegen ble anlagt på slutten av 1700-tallet og er et kulturminne og et strukturerende element i eiendommen. Det ligger nasjonale kulturhistoriske kvaliteter på begge sider av vegen. Vegen er tidligere utvidet og bygd om på bekostning av de kulturhistoriske verdiene. Det er viktig at driften av denne ivaretar hensynet til kulturminnene og kulturmiljøet.

Områder fredet etter kulturminneloven § 19

Område H er skogområdet, som historisk tilhørte gården Steinberg og ble nyttet til beite, vedsanking og trolig til tømmer til gården. Området er vernet etter naturmangfoldloven. Det er derfor ikke behov for å frede området etter kulturminnelovens § 15. For å ivareta helheten i det historiske anlegget, fredes området etter kulturminnelovens § 19. Den gamle ferdselsvegen til Eiksrudgrenda, hvor mange av tjenestefolkene på Steinberg bodde, går igjennom området. Fredningen etter naturmangfoldloven skal sikre at den opprettholdes som sti.

Område I var også en del av gården Steinberg, og var skogs- og beiteområder på 1800-tallet. Området ligger svært eksponert sett fra tunet på Steinberg og adkomst utenfra. Det er derfor viktig å sikre at utviklingen her skjer på en måte som ivaretar de kulturhistoriske kvalitetene og landskapet og siktlinjer. Parkeringsplassen er nylig godkjent utvidet (utvidelsen skjer utenfor området som er foreslått fredet). De framtidige behovene museet har for utvidelse, vil trolig kunne ivaretas innenfor eller inntil det fredete området.

Område J tilhørte fram til 1960-tallet gården Stepperud (Sætermarka). Den nøyaktige grensen mellom det som var Steinberg og Stepperud før dette er ikke kjent, men på flyfoto fra 1949 vises et gjerde som trolig markerer grensen mellom disse.

En fredning av dette området vil bidra til å dempe virkningen av nyere elementer på museumsområdet sett fra de sentrale deler av det kulturhistoriske anlegget fredet etter kulturminneloven § 15. Det gir også mulighet for å sikre vannføringen i Kvennhusbekken, som er en viktig del av det historiske Steinberg og fredet etter lov om kulturminner § 15.

Beskrivelse av kulturminnet

Gården Steinberg ligger på grensen mellom Østre og Vestre Toten, utenfor de sentrale jordbruksområdene på Toten og om lag 400 moh, med vidt utsyn over Mjøsa. Den ble trolig ryddet midt på 1600-tallet og ble de første 100 år drevet av ulike leilendinger tilknyttet gårder på Toten. Steinberg var amtmann og eidsvollmann Lauritz Weidemanns og hans families gård og bosted i perioden fra 1804 til 1901.

Gården har 12 fredete hus fra 17- og 1800-tallet, og de fleste er bygget i laftet tømmer. Anlegget ble i hovedsak bygd opp av Lauritz Weidemann over en periode fra 1802 til 1836 og består av hovedbygning, drengestue, driftsbygning, bryggerhus, stabbur, vedskåle, vognskjul med klokketårn, rullebu, smie og gravkapell. Vognskjul, drengestue, stabbur og skåle står på geledd i rett vinkel på hovedbygningen, og driftsbygningen rett ovenfor bolighuset avslutter tunets stramme oppbygning. Bryggerhus, gravkapell, rullebu og smie er plassert utenfor tunet. De fredete bygningene er omgitt av en park i engelsk, romantisk landskapsstil anlagt i perioden 1801-26. Parken er omgitt av store velbygde steingjerder. Som en del av landskapsparken er det også to lysthus som kalles amtmanninnens og amtmannens lysthus. Parken inneholder også familien Weidemanns gravsted.

I 1731 ble gården kjøpt av sorenskriver Christian Sommerfelt, som bodde på storgården Sukkestad, om lag 3 km sørøst for Steinberg. Christians sønn sorenskriver David Sommerfelt etablerte Steinberg som en lystgård rundt 1765 og startet oppføringen av hovedhuset. Davids sønn, sorenskriver Friedrich Sommerfelt, gjorde lystgården om til embetsmannsgård rundt 1790. Friedrichs nevø, sorenskriver Lauritz Weidemann, videreførte denne bruken, og bosatte seg her med familien i 1804, hvor han også hadde sitt sorenskriver- og senere amtmannskontor. Lauritz døde i 1856, og hans fire ugifte barn drev gården sammen med sin mor, Ditlevine, som døde i 1866. Etter morens død bodde og drev de fire søsknene gården, frem til den siste gjenlevende, Amalie Weidemann, solgte gården til gårdsbestyrer Jens Henriksen (Stenberg) i 1899. I 1924 ble bygningene fredet, og i 1934 ble Steinberg solgt til Toten museumslag. Familien Stenberg ble boende på Steinberg og drev gården frem til de flyttet i 1955. Steinberg har vært museum siden 1934, og eies i dag av Toten historielag og forvaltes av Mjøsmuseet AS.

Steinberg var ikke en gård med store inntekter fra landbruket, men framstår som et godt bevart eksempel for denne tidens embetsmannsgårder. Gården har siden 1850 vært nøysomt drevet og lite er endret. Både hagen og parken i engelsk landskapsstil samt det private

familiegravstedet er godt bevart. Også utenfor parken er det mange spor etter bruken av eiendommen som lyststed, med blant annet bevarte utsiktsplasser. Mange spor etter tidligere bruk og drift av gården særlig fra 1700- og 1800-tallet er bevart. De er fortsatt lesbare i kulturlandskapet og viser blant annet steingarder og tufter etter bygninger og anlegg.

Amtmannsgården Steinberg i vakre høstfarger med Hedemarken og Helgøya i bakgrunnen. Utsikten fra eiendommen var nok en viktig kvalitet ved Steinberg da eiendommen ble lystgård og hovedbygningens første byggetrinn ble satt opp for ca. 250 år siden. De siste hundre årene har vegetasjonen vokst seg til i kulturlandskapet nedover mot Mjøsa og i gårdens park. Foto: Jan Thore Øverstad, dronebilde fra 2020.

Tilstand

Badstua (korntørke) id. 86409-15 hadde da den ble tatt ned i 2021 tilstandsgrad TG3. Bygningen gjenreises nå like ved tomte hvor den opprinnelig ble oppført av Lauritz Weidemann. Plan for arbeidet er utarbeidet av bygningsvernråd giver ved Mjøsmuseet AS i 2017, og bygningen ble dokumentert da den ble tatt ned i 2021. Gjenreising og tilbakeføring innebærer restaurerings- og istandsettningstiltak, som gir bygningen en tilstandsgrad TG1 når arbeidet om kort tid er ferdig.

Grøntanleggene er ikke vurdert, men Mjøsmuseet AS skjøtter slåtteeengene i henhold til gjeldene skjøtselsplan og det blir regelmessig gjort tilstandsvurderinger av trærne i parken. Skogsområdene skjøttes i henhold til gjeldende skogbruksplan.

Steingjerdene på eiendommen er flere steder istandsatt, men steingjerdet mellom parken og Sillongenvegen kan ikke istandsettes så lenge vegen driftes og brukes som i dag. Mange av

steingjerdene er fortsatt i dårlig forfatning. Mjøsmuseet AS har jevnlig istandsettingsprosjekter av disse gjerdene.

Bygningene som allerede er fredet, inngår ikke i denne fredningen og er derfor ikke vurdert nå. Mange av bygningene ble satt i stand til grunnlovsjubileet i 2014. Det er gjennomført istandsettingstiltak og vedlikehold kontinuerlig siden dette på alle bygningene.

Eiendomsforhold

Melding om oppstart av fredning gjaldt Steinberg gnr./bnr. 24/1 og Sætermarka 25/9 i Vestre Toten, og Grønland 166/13 i Østre Toten. Disse eiendommene eies av Toten historielag.

Meldingen om oppstart gjaldt også badstua/mølla på Stepperud 24/7 og den delen av Kvennhusbekken som berører Steinsli 24/2. Badstua/mølla er nå overdratt til historielaget og gjenreises på 24/1 hvor den tilbakeføres til badstu. Saken berører derfor ikke lengre gården Stepperud 24/7 og 25/1.

Statsforvalteren vedtok 1. desember 2022 en grensejustering hvor gnr./bnr. 166/13 i Østre Toten overføres til 24/1 i Vestre Toten. Den nye kommunegrensen trer i kraft fra 1. mars 2024. Den nye eiendommen vil få første ledige bruksnummer under gnr. 24 i Vestre Toten. Et makeskifte for en mindre del av Steinberg 24/1 og 25/9 og Stepperud 24/7, 25/1 er under behandling og berører et område som historisk har tilhørt Stepperud. Dette er ikke endelig behandlet, så endelig grense og nytt bruksnummer for Stepperud er ikke klart.

Fredningen omfatter deler av den kommunale Sillongenvegen, i matrikkelen kalt «Sillongenvegen østre del» 25/25, og fylkesveg 2360 (Eriksrudvegen), i matrikkel kalt «Fv 86 parsell Eriksrud – Helse» 208/1, i Vestre Toten kommune.

For å sikre den delen av Kvennhusbekken, som renner gjennom området, er et lite areal inntil bekken som ligger på Steinsli 24/2 tatt med i fredningen.

Fra 1. mars 2024 vil ikke lengre fredningen omfatte gnr./bnr. 166/13 i Østre Toten.

Riksantikvarens myndighet

Myndigheten til å fatte fredningsvedtak etter kulturminneloven §§ 15 og 19 er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren, jf. forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 2 (4).

Fredningen gjøres etter særskilte regler om saksbehandling jf. kulturminneloven § 22.

Forholdet til annet lovverk

Naturmangfoldloven

Som en del av saksutredningen må det gjøres en vurdering av om vedtaket er av en slik karakter at det kan utgjøre risiko for skade på naturmangfoldet. Dette følger av naturmangfoldloven §§ 8-12, jf. § 7. Det er gjort søk i Artsdatabankens Artskart og Miljødirektoratets Naturbase den 9. januar 2023 for å sikre at beslutningen bygger på tilstrekkelig kunnskap.

Det er tidligere gjennomført flere kartlegginger av arter i området, som har vist seg å være svært artsrikt. Mange av artene er en følge av menneskelig bruk av området gjennom jord- og skogbruk og skjøtsel av parken. Det er registrert ca. 13 dekar med verdifulle slåtteeenger både innenfor og utenfor parken (karakterisert som svært viktig i naturbasen – A). I alt 69 arter er påvist, hvorav flere er sårbare eller nær truet. I tillegg er det funnet et par rødlistede karplanter og to rødlistede, vedboende sopper i parken. Steinberg har vist seg å være en av Nord-Europas viktigste lokaliteter for beitemarksopp og vurderes å ha internasjonal verdi, ifølge en rapport fra 2011.

Skogsområdene i nordvest er den 11. februar 2022 vernet etter naturmangfoldloven, Eriksrudtjernet naturreservat, med formål skogvern (såkalt frivillig vern av skog). Gjennom skogregistreringer i 2020 er det også påvist nøkkelbiotoper i tre mindre skogbestander, blant annet ved Kvenndammen, som ligger inntil gravstedet.

Det er registrerte følgende arter/naturtyper som utgjør risiko for skade, jf. forskrift om fremmede organismer (19. juni 2015 nr. 716);

Kategori	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Artsgruppe	Funndato	Antall	Katalognummer
Svært høy risiko (SE)	Lupinus polyphyllus	hagelupin	Karplanter	18.07.2017		17736034
Svært høy risiko (SE)	Myrrhis odorata	spansk kjørvel	Karplanter	25.06.2015		13708591
Svært høy risiko (SE)	Myrrhis odorata	spansk kjørvel	Karplanter	06.10.2018	50	20641432
Svært høy risiko (SE)	Myrrhis odorata	spansk kjørvel	Karplanter	19.08.1993		34791
Svært høy risiko (SE)	Lysimachia nummularia	krypfredløs	Karplanter	24.07.1935		407721
Svært høy risiko (SE)	Myrrhis odorata	spansk kjørvel	Karplanter	24.07.1935		63557
Svært høy risiko (SE)	Myrrhis odorata	spansk kjørvel	Karplanter	04.06.2022		29492156

Området er et friluftsmuseum, som er åpent hele døgnet og er aktivt brukt som utfarts- og turområde for lokalbefolkningen. Det er oppmerkede turstier gjennom området.

Fylkeskommunen vurderer at fredningen av Steinberg verken vil komme i konflikt med naturverdier eller påvirke naturmangfoldet i negativ retning. Det er viktig at forvaltnings- og

skjøtselsplanene etter naturmangfoldloven og kulturminneloven samordnes. Området med slåttemark må fortsatt slås på en tid av året slik at artsmangfoldet ivaretas. Framtidig forvaltningsplan/skjøtselsplan for området, må ivareta hensynet til sårbare arter, og naturtyper, og inneholde en plan for hvordan arter som utgjør en risiko for skade (spesielt spansk kjørvel) kan begrenses og bekjempes.

Det kan oppstå avgrensede interessekonflikter mellom naturvernet og kulturminnevernet knyttet til arealet. Dialog mellom myndigheter blir da viktig. For naturvernområdet (H Sauhågan) ser Riksantikvaren likevel ingen åpenbare konfliktpunkter, ettersom begge vern har samme hensikt, nemlig å opprettholde skogen/naturtypen i området slik den har vært. Gjeldende skjøtselsplan (*Skjøtselsplan for parken og slåttemarker på Steinberg Museum*, utarbeidet av Miljøfaglig utredning AS, 2011) tar sikte på å ivareta naturmangfoldet i området fredet etter kulturminneloven § 15. En eventuell framtidig forvaltnings-/skjøtselsplan knyttet til fredningen av Steinberg etter kulturminneloven, må også ta høyde for de store naturverdiene innenfor området som fredes.

Plan- og bygningsloven

Områdene vest for Eriksrudvegen og nord for Sillongenvegen er i gjeldende kommuneplan for Vestre Toten avsatt som formål bebyggelse og anlegg - Offentlig eller privat tjenesteyting (sosikode 1160) og båndlagt etter lov om kulturminner (sosikode 730) i påvente av fredning, kombinert med hensynssone landskap. Områdene øst for Eriksrudvegen og sør for Sillongenvegen er avsatt som LNF. Den delen av det fredete området som fram til nå har ligget i Østre Toten (gnr. 166 bnr. 13), er i kommuneplanen avsatt som LNF og båndlagt etter lov om kulturminner (sosikode 730).

Praktisk informasjon

Kontaktinformasjon

Det er Innlandet fylkeskommune som har ansvaret for forvaltningen av fredete byggverk, anlegg og områder. Fylkeskommunen svarer også på spørsmål om fredningen og behandler søknader om dispensasjoner og tilskudd.

Ansvar for vedlikehold

Eier eller bruker har ansvar for vedlikehold av de fredete kulturminnene og kulturmiljøet.

Økonomiske tilskudd

Det finnes tilskuddsordninger for eiere av kulturminner. Informasjon om dette finner du på [Riksantikvarens nettsider](#) eller ved å kontakte Innlandet fylkeskommune.

Bakgrunnen for fredningssaken

Tolv av de eldste bygningene på Steinberg ble fredet allerede i 1924. De er i fredningen omtalt som *Steinberg - anlegget*, men ettersom loven den gang kun ga hjemmel for å frede bygninger, er det kun disse som har vært formelt fredet etter kulturminnelovens § 15 fram til nå. Både tunet, parken, gravplassen og områdene rundt tunet har vært ansett å ha nasjonal verdi, og har av eier vært forvaltet nærmest som om de er fredet. Det har i mer enn 20 år vært planer om å formelt frede området. I forbindelse med grunnlovsjubileet i 2014 ble dette igjen satt på dagsorden av Riksantikvaren. Fylkeskommunen har i samarbeid med Mjøsmuseet AS og eier Toten historielag jobbet med å kartlegge de ulike verdiene og opparbeide et bedre kunnskapsgrunnlag om området. Det er enighet mellom eier Toten historielag (24/1, 25/9 i Vestre Toten kommune og 166/13 i Østre Toten kommune), eier av Steinsli (24/2 i Vestre Toten kommune), daværende eier av badstua Stepperud (24/7), de berørte kommunene, fylkeskommunen og Riksantikvaren, om at eiendommen Steinberg bør fredes.

Sakshistorikk

Kontakt med eiere/grunneiere/rettighetshavere i fredningssaken

Fredning har vært drøftet med eier Toten historielag og Mjøsmuseet AS i mer enn 20 år, som er enige om at anlegget har nasjonale verdier og bør fredes. Den 1. juni 2018 gjennomførte Oppland fylkeskommune formøte og befaring med historielaget og Mjøsmuseet AS. Fylkeskommunen redegjorde da for hvorfor anlegget bør fredes, hva en fredning vil innebære for eierne og fredningsprosessen. Det ble i møtet drøftet ulike utfordringer ved en fredning og hvordan anlegget kan ivaretas etter en fredning.

Den 18. januar 2019 ble det gjennomført et møte med alle de berørte partene for å orientere om at fylkeskommunen ønsket å varsle oppstart av fredning. Her deltok de berørte grunneierne, Mjøsmuseet AS, Vestre Toten kommune og Østre Toten kommune, Riksantikvaren og fylkeskommunen. Fylkesmannen og Statens vegvesen var invitert til møtet, men hadde ikke anledning til å stille.

Det har i etterkant vært flere befaringer og møter, hvor eiere og Mjøsmuseet AS har deltatt. Noen av disse har også Riksantikvaren og Vestre Toten kommune deltatt på. Det er også gjennomført to befaringer med representanter for fylkesmannen i Oppland/Statsforvalteren i Innlandet.

Fylkeskommunen eier Eriksrudvegen, som går gjennom anlegget og er en del av det fredete området. Kulturarvseksjonen har hatt dialog med samferdselsavdelingen i fylkeskommunen,

som ikke har noen planer om å utbedre fylkesvegen eller tiltak langs den på den berørte strekningen.

Sillongenvegen er kommunal veg og berøres av fredningen. Det har vært møter med kommunen, både fra drift- og planavdelingen, for å drøfte hvordan en bruk og drift av veggen som ivaretar både trafiksikkerheten og hensynet til kulturminnene langs veggen kan utføres. Det har de siste 20 årene vært diskutert om den kommunale veggen burde legges om og om den delen av Sillongenvegen som hører med til det historiske anlegget, burde stenges for kjøring. Hittil har det ikke vært ressurser lokalt til å sette i gang arbeidet med planlegging av en omlegging av veggen.

Fylkeskommunen har samarbeidet tett med Mjøsmuseet AS, som drifter området for eier Toten historielag. De har gjennomgått ulike kilder, fått fram mye ny kunnskap og har bistått fylkeskommunen ved registreringer og undersøkelser i felt. Dette arbeidet danner grunnlaget for dokumentasjonsvedlegget, som er utarbeidet av Mjøsmuseet AS på oppdrag fra fylkeskommunen.

Melding om oppstart av fredningssak

Grunneiere, eiere, kommunene, Statens vegvesen og fylkesmannen i Oppland fikk i brev av 6. juni 2019 fra Oppland fylkeskommune melding om oppstart av fredningssak, jf. kulturminneloven § 22 nr. 1. Melding om oppstart ble samtidig kunngjort i avisene Oppland arbeiderblad og Totens blad den 19. juni 2019. Det ble gitt en frist til 15. september 2019 til å komme med merknader.

Merknader til varsel om oppstart med fylkeskommunens kommentarer

Det kom inn i alt tre merknader til melding om oppstart av fredningssak; fra Vestre Toten kommune, eier Toten historielag og Mjøsmuseet AS. Alle er positive til en fredning, men kom med innspill til prosessen og ulike hensyn som må tas i området knyttet til blant annet biologisk mangfold, trafikk og skogbruk. Kommunen anbefalte at det parallelt med fredningen utarbeides reguleringsplan. Merknadene er her kort gjengitt med fylkeskommunens kommentarer (*Riksantikvaren har forkortet gjengivelsen noe ved siste behandling. Høringsinnspillene finnes i fulltekst hos Innlandet fylkeskommune*):

Merknader fra **Stiftelsen Toten økomuseum og historielag** (fra 2019 kalt Toten historielag)

Historielaget er positive til en fredning, men påpekte;

- Det er startet et arbeid med frivillig vern av skogsområdet (fylkesmannen leder arbeidet). Historielaget har sagt ja til å være en del av den prosessen. Det er svært viktig å se fredningssaken og frivillig vern av skog i sammenheng.
- Det må lages en forvaltningsplan/skjøtelsesplan som ivaretar de interesser som knytter seg til anlegget i sin helhet. Behov for å lage en reguleringsplan parallelt med overstående

arbeide, som kan avklare forhold knyttet til Sillongenveien, infrastrukturtiltak og behov for "driftsbygning" for utstyr.

- Siden Mjøsmuseet AS forvalter Steinberg er det naturlig at de bistår med sin museumsfaglige kompetanse i det videre arbeidet.

Fylkeskommunens behandling av merknad fra Stiftelsen Toten økomuseum og historielag

- Fylkeskommunen ser ingen stor konflikt mellom frivillig vern av skogen og en fredning etter lov om kulturminner. Fylkeskommunen har deltatt på befaringer med eierne og Statsforvalteren og drøftet forholdet mellom naturmangfoldloven og kulturminneloven. Fylkeskommunen har uttalt seg både til forslaget til fredning etter naturmangfoldloven for Eriksrud naturreservat og forslag til skjøtselsplan for naturreservatet, som ivaretar hensynet til kulturminneverdiene i det berørte området på en god måte.
- Det skal utarbeides en forvaltningsplan for området som fredes etter lov om kulturminner. Denne vil bli utarbeidet i nært samarbeid mellom eier (historielaget), Mjøsmuseet as og fylkeskommunen. De momentene som historielaget trekker fram, vil også ha fokus i denne planen og Statsforvalteren involveres i arbeidet som berører truede arter og naturmangfold.
- Fylkeskommunen har også oppfordret kommunen og historielaget til å utarbeide reguleringsplan, men ingen av partene har hittil hatt økonomi og ressurser til å igangsette dette arbeidet.
 - Dagens bruk og drift av Sillongenvegen er en utfordring både for fredningen og trafikken i området. Den østre delen av vegen ble i sin tid anlagt av Lauritz Weidemann, som gårdsveg til Steinberg. Veggen ble etter 2. verdenskrig forlenget vestover, og fungerer i dag som kommunal veg. Driften av vegen medfører fare for skade på både bygninger (lysthuset) og steingjerdene langs vegen. Deler av vegen er i seg selv verneverdig (foreslås fredet). Det er en del trafikk på vegen og mange myke trafikanter som krysser vegen ved besøk på museet og turer i området. En omlegging av Sillongenvegen har vært tema siden 1980-tallet, men kostnadene er for store til at noen av partene hittil har sett det mulig å igangsette prosessen med regulering og omlegging. Selv om fylkeskommunen mener at vegen burde vært lagt om, vurderer vi at det er svært lite realistisk. Man bør derfor se på andre virkemidler; stenging av vegen for gjennomkjøring, redusert fart og skape bedre oversikt.
 - Badstua (korntørka) er en del av fredingen. Badstua ble i sin tid oppført av Lauritz Weidemann, men senere flyttet til Stepperud. Flyttingen av badstua tilbake til Steinberg er i gang. Badstua sto opprinnelig i det som i dag er Sillongenvegen, ved innkjøringa til tunet på Steinberg. Tufta etter Weidemanns badstua er delvis avdekt rett inntil Sillongenvegen i øst, mens om lag halve tufta ligger under dagens veg. Det er derfor i dag ikke mulig å plassere badstua der den opprinnelig sto, uten å stenge den kommunale vegen. Kommunen har godkjent en ny plassering av badstua på Badstujordet, like sør for den opprinnelige plasseringen fra 1800-tallet.

- Hvis vegen blir lagt om eller stengt (tilbakeført), vil man kunne restaurere steingjerdene langs vegen inn mot parken.
- Kommunen har gitt dispensasjon for å utvide parkeringsplassen nord for dagens parkering/kafe, vest for Sillongenvegen. Den nye parkeringsplassen ligger i et område som fram til 2021 tilhørte nabogården Stepperud, utenfor området som et foreslått fredet. Fylkeskommunen har ikke gått imot dispensasjonen, men har i sin uttalelse bedt om at det legges vekt på hvordan denne utformes. Landskapsarkitekt ved Mjøsmuseet AS, har utarbeidet det godkjente forslaget, som vil ivareta dette. Arbeidet er i gang.
- Museet mener at arealet som i dag er avsatt til kafe og driftsbygg, eventuelt med en videre utfylling mot sør, vil ivareta fremtidig behov for bygninger knyttet til drift, utstillinger og kafe eiendommen
- Arbeidet med fredningen skjer i nært samarbeid og tett dialog med Mjøsmuseet AS, som aktivt har bidratt inn med sin kompetanse og kunnskap om anlegget som helhet og om utearealene særskilt.

Merknader fra Vestre Toten kommune

Kommunen anser Steinberg å være et viktig kulturhistorisk anlegg med lokal og nasjonal betydning. De er derfor positive til en fredning.

- Kommunen anbefaler at grenser klarlegges og koordinatfestes i forbindelse med fredningsprosessen.
- Kommunen ber om at en fredningsprosess, herunder også eventuelle tiltak for å restaurere eller tilbakeføre hageanlegget på Steinberg, tar hensyn til det biologiske mangfoldet som kalkskogen, slåttemarka og de rødlista artene.
- Kommunen oppfordrer til at det på nytt vurderes om Sillongenvegen skal legges om.
- Sillongenvegen er en kommunal veg, hvor veglovens bestemmelser som byggegrense gjelder. Kommunen ser utfordringer både med fremtidig plassering av badstua og vedlikehold av steingjerdene så tett ved vegen. Museumsområdet ligger på begge sider av vegen, med dårlig siktforhold, noe som er utfordrende med tanke på trafikksikkerhet.
- Kommunen anbefaler at det parallelt med fredningsarbeidet utarbeides en reguleringsplan, som vil sikre en helhetlig og god planlegging, forvaltning og medvirkning på Steinberg.

Fylkeskommunens behandling av merknad fra Vestre Toten kommune

Vestre Toten kommunens innspill er i stor grad kommentert over av fylkeskommunen under kommentarer til Stiftelsen Toten økomuseum og historielags merknader.

- Kommunegrensene er i 2022 endret, slik at det som tidligere var 166/1 i Østre Toten, nå inngår som en del av 24/1 i Vestre Toten kommune. Fylkeskommunen forutsetter at det i den forbindelse også gjøres en kartfesting av nåværende grenser i området, slik kommunen har oppfordret til i forbindelse med fredningen.

Merknader fra **Mjøsmuseet AS**

Også museet er positive til en fredning, som etter deres vurdering vil bidra til en fullføring av fredningen fra 1924. De påpeker at det er viktig at helheten, og ikke minst kulturlandskapet, blir beskrevet og ivaretatt.

- Viktig med en samlet forståelse av kvaliteter og retningslinjer med tanke på bruk og tiltak
- Ivareta naturkvalitetene
- Bør utarbeides en forvaltnings-/skjøtselsplan som ivaretar helheten når det gjelder vern, bruk vedlikehold/skjøtsel av tun, gravsted, park, jordbruksområder og skog
- Når det gjelder omlegging av Sillongenvegen, har museet spilt inn dette i høring av kommuneplan for de to berørte kommunene. Kommunene har ikke innarbeidet dette i kommuneplanen. Museet anbefaler derfor at det utarbeides en reguleringsplan parallelt med fredningsarbeidet. Først når en ny vegløsning er avklart, vil man kunne finne en endelig løsning for plassering av badstua og istandsetting av steingjerdene.

Fylkeskommunens behandling av merknad fra **Mjøsmuseet AS**

Mjøsmuseet AS sitt innspill er i stor grad kommentert over av fylkeskommunen under Stiftelsen Toten økomuseum og historielag.

Høring

Fredningsforslag ble lagt ut til offentlig ettersyn og sendt på høring hos berørte parter den 24. februar 2023. Samtidig ble det kunngjort i avisene Oppland arbeiderblad, Totens blad og Norsk lysingsblad at fredningsforslaget var lagt ut til offentlig ettersyn. Forslaget har vært tilgjengelig på nettsidene til Vestre Toten kommune og Innlandet fylkeskommune. Frist for uttalelse ble satt til 3. april 2023.

Uttalelser til høring av fredningsforslaget

Det var ved fristens utløp 3. april 2023 kommet inn seks uttalelser til høringen, mens Statsforvalterens innspill kom inn etter fristen. Disse gjengis under. Innspillene kommenteres av fylkeskommunen samlet, etter en gjennomgang.

(Riksantikvaren har forkortet gjengivelsen noe ved siste behandling. Høringsinnspillene finnes i fulltekst hos Innlandet fylkeskommune)

I brev fra **Språkrådet** datert 28. februar 2023 blir det påpekt at de ikke har merknader til selve fredningsforslaget, men gjør oppmerksom på at navnet på denne gården er registrert i Sentralt stedsnavnregister (SSR) med Steinberg som prioritert skrivemåte. Fylkeskommunen har plikt til å bruke denne skrivemåten, jf. § 11 første ledd og § 14 femte ledd i forskriften til

stedsnavnloven. Skrivemåten *Steinberg* er i samsvar med uttalen /stein`bær/ som er belagt i *Norske Gaardnavne* (1902) og herredsregisteret (1947 og 1975).

I brev fra **Kartverket** den 23. mars 2023 opplyser de at det både i Sentralt stedsnavnregister (SSR) og i matrikkelen er navnet skrevet Steinberg, ikke Stenberg. Nedarvet uttale etter Norske Gaardnavne, er /`steinbær/. Antatt opphav, etter Norske Gaardsnavne, er *Steinberg. Rettskriving har kun „stein”, i denne betydninga, og „berg”.

I brev fra **Thea Synsteli og Hans Peter Lundgård** datert 28.3.2023 påpeker de at det ved en eventuell framtidig flytting av Sillongenvegen, kan ikke denne legges på deres grunn, da det vil beslaglegge store areal med dyrka mark. Dersom vegen skal flyttes, bør dette skje på Steinbergs egen grunn. De ønsker at deres synspunkter også svares ut av andre berørte samfunnsområder i fylkeskommunen, som landbruk og samferdsel.

I brev fra **Toten Historielag den 21. mars 2023** berømmer historielaget det arbeidet som er gjort i å synliggjøre historien om Steinberg og de kvalitetene som ligger i bygningsmiljøet og kulturlandskapet. Selv om disse verdiene har vært skjøttet på en god måte, vil en fredning bidra til å sikre at framtidens generasjoner også får ta del i denne historiske kulturarven.

Toten Historielag slutter seg i det store til det som står i dokumentet. De vil allikevel komme med noen punkter som bør vurderes enten direkte inn i den framlagte fredningsplanen eller som en del av forvaltningsplanen/skjøtselsplanen. De ser for seg at de har en modell der Mjøsmuseet AS fortsatt har forvalteransvaret. Toten Historielag vil, gjennom en samarbeidsavtale med Mjøsmuseet (som i dag), være en aktiv eier der frivilligheten bidrar til Steinberg blir en møteplass for kulturhistoriske opplevelser og arbeidsoppgaver knyttet til skjøtselsplanen.

- Den kommunale Sillongenvegen er på ingen måte en optimal løsning for anlegget. Med økende trafikk av større og tyngre kjøretøyer, over lengre tid, ser vi at særlig steingarden langs den kommunale vegen har fått store skader. TH vil at det sies noe om dette/eventuelt tiltak som kan være mulig å gjennomføre etter at arealet er fredet.
- Infrastruktur. Besøkende på Steinberg har økt de senere årene. Området er en del av et større rekreasjonsområde hvor familier møtes og finner roen blant bygninger og kulturlandskap.
- TH ønsker en bedre «skilting/info» i området, som gir en oversikt over bygninger og kulturminner og som medfører at flere kommer tilbake for å bli guidet på Steinberg.
- Sanitære forhold. Inne på området finnes det brukbare muligheter for å benytte ute-do. Framtida kan utløse behov for utvidelse av kapasiteten da primært ifb med utbygging av kafeen.

- Behovet for bygningsmessige tiltak for oppbevaring av maskiner og utstyr kan bli utløst på et tidspunkt. Hvor er det mulig?
- Universell utforming. Er det aktuelt eller mulig å tenke universell utforming på enkelte plasser i det fredede området?
- Fredningsbestemmelsene må gi handlingsrom for å utvikle administrasjonsbygget og nærområdet for framtidens bruk.
- Gjerding. Ifølge verneforskrift for Eriksrud Naturreservat er det et klart ønske om tilbakeføring/gjenskape et kulturlandskap preget av utstrakt beitebruk. Dette kan oppnås ved å invitere de involverte skogeierne til å sette opp egnete gjerder og utøve beitebruk. Det vil her kunne være aktuelt å vurdere to typer gjerder: Ikke-fysiske gjerder (No Fence) og rent fysiske gjerder (netting, skigard og strømgjerder) som må tilpasses etter nærmere vurdering.
- Spansk kjørvæl. Denne er vanskelig å bekjempe og kan raskt komme ut av kontroll og fortrenge andre viktige arter. Vil det være mulig med forsiktig bruk av kjemiske midler for å begrense/utrydde denne arten?
- Handlingsrom. For å kunne utnytte den verdifulle frivillige dugnads-innsatsen, må det i forskriften gis et akseptabelt handlingsrom for Historielagets egeninnsats.
- Stenberg eller Steinberg. TH er gjort kjent med brevet fra språkrådet. Toten Historielag vil diskutere denne saken i årsmøte i april.

I brev av 31. mars 2023 fra **Lars Stepperud**, påpeker han som nabo på vestsiden av eiendommen Steinberg tre forhold som han mener har betydning for fredningssaken og forholdet til eiendommen Stepperud, gnr. 25 bnr. 1 og gnr. 24 bnr. 7:

Steinberg museum og undertegnede i en prosess med et makeskifte mellom eiendommene. Det er avgjørende for meg at området som er tiltenkt å bli en del av Stepperud, ikke inngår i fredningen.

Det foreligger en juridisk avtale undertegnet i 13. august 1960 mellom min bestefar Olav Stepperud sr og museet om fiskerettigheter i Sætertjernet. En fredning må ikke komme til hinder for denne retten, eller for framtidig vedlikehold av dammen, tilrettelegging for fiske eller andre forhold som vil være nødvendig for å bruke dammen til det den var ment for i nevnte avtale.

Vedr. omlegging av Sillongenvegen: Jeg mener at det i fredningen bør tas med at veggen kan legges inn på eiendommen Steinberg sitt område og at fredningen ikke blir til hinder for dette. Det bør også tas med i betraktning at veien i sin helhet kan legges utenom eiendommen Stepperud. I tilfelle vil dette berøre områdene som er merket I og E i forslaget om fredning.

Brev fra **Mjøsmuseet** datert 31. mars 2023 uttaler de at de er svært glade for at det nå foreligger et fredningsforslag for hele Steinbergeiendommen som skal sikre eiendommens verdier for framtida. Vi takker for et godt samarbeid med Innlandet fylkeskommune når det gjelder undersøkelser og forberedelser gjennom mange år, samt arbeidet med innholdet i dokumentasjonsvedlegget.

Mjøsmuseets kommentarer i dette notatet går på innhold og konsekvensen av fredningen, og mer korrekturlignende kommentarer tas ikke med her. Det samme gjelder gjennomgang av skrivemåten for navnene på de forskjellige arealene.

Likevel vil vi kommentere at Mjøsmuseet mener at det ikke er riktig å bruke begrepet «lystgård» om Steinberg. Vi antar at det er bygget som et lyststed for Sommerfelt familien på storgården Sukkestad, men det er etter vår oppfatning noe annet enn en lystgård. Eiendommen ble etter hvert utviklet til en privateid embetsmannsgard tidlig på 1800-tallet, og det er det som fremdeles preger eiendommen i hovedsak i dag.

Vi opplever det slik at bestemmelsene i svært stor grad vil sikre eksisterende kvaliteter i anlegget. Vi vil likevel kommentere noen punkt:

- Mjøsmuseet tenker at det kan være aktuelt å gjenreise både kullhuset og røykhuset, samt kvernhuset i parken. Vi vil oppfordre til at bestemmelsene åpner for at dette er mulig i framtida.
- Det anbefales at tilbakeføring til eldre markslagstyper kan tillates etter dokumentasjon.
- Det er svært viktig at en skjøtselsplan også tar for seg råd om skjøtsel av områdene utenfor eiendommen. Mjøsmuseet har ikke ressurser til å håndtere problemet med spask kjørvell godt nok slik situasjonen er i dag. Spørsmål om kjemisk bekjemping dukker ofte opp i denne sammenhengen.
- Mjøsmuseet vil minne om at det er et stort antall ikkeplantede trær i parken (selvsådde de siste 100 åra). Vi anbefaler at det åpnes for å felle slike trær uten å gjenplante.
- Vi ber om at permanente, men reversible gjerder kan settes opp utenfor parken og gravstedet, for å få til en rasjonell drift med beiting av dyrket mark og skog. Et kulturlandskap må brukes og pleies for å opprettholdes.
- Mjøsmuseet vil poengtere at det blir svært viktig å få utarbeidet en skjøtselsplan for eiendommen.
- Det er et sterkt ønske om å reparere steingjerdene langs Sillongenvegen, men Mjøsmuseet trenger en avklaring i forhold til om drifta av veggen kan tilpasses slik at nyrestaurerte steingjerder kan bevares.

Statsforvalteren i Innlandet har i brev av 14. april 2023 gitt sin støtte til fredningsforslaget av de foreslåtte arealene med bygningsmiljøer, og kulturminner og kulturlandskap. Fredningsforslaget vil bidra til en sterkere sikring av disse verdiene for ettertida. De ønsker likevel å komme med noen merknader til fredningsforslaget.

Deler av arealet som foreslås vernet etter § 19 i kulturminneloven er vernet som naturreservat etter naturmangfoldloven; Eriksrudtjernet naturreservat. For dette arealet blir det da en fredning etter to lovverk. Det er derfor viktig at det ikke blir kompetansestrid i vernet etter de to lovverkene. Slik fredningsbestemmelsene er utformet i høringsutkastet, unngås dette i punkt 14; «For område H vest for Sauhågan gjelder bestemmelsene for Eriksrudtjernet naturreservat og tilhørende forvaltningsplan.» Dette er en viktig presisering som vil hindre en konflikt mellom de to lovverkene. De foreslår likevel en tilføyelse i punktet; «... tilhørende forvaltningsplan og skjøtselsplan». Det blir skjøtselsplanen som beskriver skogtypen og tiltakene mest inngående.

Målet i skjøtselsplanen for naturreservatet for område H (i skjøtselsplanen er dette sone 5) er å gjenskape et åpent skogbilde med hagemarkspreg, og fremelske en variert sammensetning av treslag som inkluderer store lauvtrær. Beiting av arealet er svært ønskelig, inngjerding er derfor aktuelt. De ber fylkeskommunen vurdere hvordan inngjerding av skogarealet for beitedyr i område H kan gjennomføres i forhold til målsettingene med fredningen etter kulturminnelovens § 19. Målsettingen for skjøtselen i medhold av naturmangfoldlovens § 47, vurderes av Statsforvalteren å være i samsvar med den kulturhistoriske bruken av skogen inntil Stenberg, og således i samsvar med målsettingen om vern etter kulturminnelovens § 19.

De ber fylkeskommunen vurdere om det i bestemmelsene kan legges en presisering om at forekomst av spansk kjørvil i fredningsområdet skal bekjempes.

Fylkeskommunens kommentarer til høringsuttalelsene

Innspill etter tema	Fylkeskommunens kommentar
Stenberg eller Steinberg Innspill fra: Kartverket Språkrådet Toten historielag	Stenberg har vært benyttet som gårdsnavn i høringen, mens det i matrikkelen står Steinberg. Fylkeskommunen vil forholde seg til det gårdsnavnet eier, Toten historielag ønsker å bruke. Historielaget behandlet spørsmålet i sitt årsmøte den 20. april 2023. De vedtok da å benytte Steinberg, som tilsvarer dagens matrikkel. Dette er nå rettet opp i fredningsforslaget.
Omlegging av Sillongenvegen Innspill fra: Synsteli/Lundgård Lars Stepperud Vestre Toten	Fylkeskommunen har merket seg forslaget fra Synsteli/Lundgård om eventuell fremtidig omlegging av Sillongenvegen. En eventuell omlegging kan ikke avklares gjennom fredningssaken, men gjennom prosesser knyttet til plan- og bygningsloven – gjerne som avklaring av trase gjennom kommuneplan og deretter reguleringsplanforslag. Både kommunen og fylkeskommunen har tidligere anbefalt at det parallelt med fredningssaken utarbeides reguleringsplan for å avklare ulike forhold i området, blant annet en eventuell omlegging av

kommune	<p>vegen. Det er opp til eier eller kommunen å fremme et slikt forslag. Synsteli/Lundgård ber om at deres innspill og forslag til trase forelegges andre fagområder i fylkeskommunen, som landbruk og samferdsel. Ettersom fredningssaken i ikke innebærer noe konkret forslag om å legge om vegen, har fylkeskommunens kulturarv-enhet ikke involvert andre fagområdet på dette stadiet. Det vil bli aktuelt, dersom det fremmes et konkret forslag etter plan- og bygningsloven om omlegging.</p> <p>Å legge en fremtidig ny trase for Sillongenvegen gjennom eiendommen Steinberg vil være et stort inngrep i kulturlandskapet og kulturmiljøet. Fylkeskommunen ønsker derfor ikke å åpne opp for dette gjennom fredningen.</p>
<p>Bruk og drift av Sillongenvegen og behovet for istandsetting av steingjerder</p> <p>Innspill fra: Synsteli/Lundgård Toten historielag Mjøsmuseet</p>	<p>Den østre delen av Sillongenvegen og fram til innkjøringen til tunet på Steinberg er en viktig del av det fredete anlegget og foreslås fredet etter lov om kulturminner § 15. Det samme gjelder steingjerdene, parken og lysthuset (sistnevnte er fredet). Fredningen gir rom for en eventuell restaurering av steingjerdene, tilbakeføring av den historiske vegen og ev. fjerning av den delen av Sillongenvegen som er bygd etter 1945 gjennom området fredet etter kulturminneloven § 15.</p> <p>Dessverre er det slik at dagens veg har fått en utforming, som gjør det vanskelig å sette i gang arbeidet med å restaurere gjerdene. Enten må vegen snevres inn og kanskje endre vertikal kurvatur eller så må steingjerdet flyttes, slik historielaget la fram som en alternativ løsning i det åpne møtet den 21. mars 2023. Det siste vil, etter hva vi kan se, ikke være noen god løsning med hensyn til å ivareta det historiske anlegget og parken som helhet.</p> <p>Vi har gjennom forslag til fredningsvedtak ikke hatt kapasitet eller mulighet til å ta endelig stilling til hvilken løsning som på sikt er best for å ivareta kulturminnene og hensynet til trafikale behov gjennom området. Dette må løses i etterkant av fredningen, med mindre Riksantikvaren i sin endelige behandling av forslaget ønsker å ta stilling til dette nå.</p> <p>Det er flere alternative løsninger, blant annet;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) en innsnevring av dagens Sillongenveg og bruk av redusert fart eller enveiskjøring som regulering av trafikken 2) en stengning for gjennomkjøring av Sillongenvegen fra Eriksrudvegen og fram til parkeringsplassen ved kafeen (det vil si at vegen endres fra kommunal til privat), med tilbakeføring av den historiske delen av vegen og fjerning av den delen som er anlagt etter 1945 gjennom det fredete området (§ 15). Det innebærer at man vil ha innkjøring for publikum til museets parkering fra nord, mens det fra kafeen og fram til tunet på Steinberg, kun vil være mulig å kjøre i forbindelse med driften av området 3) en omlegging av Sillongenvegen (omtalt i punkt lengre opp) og tilbakeføring av strekningen som omtalt i punkt 2 over. <p>Slik vi ser det, er ikke fredningen til hinder for de to første løsningene, alt. 1 og 2. Mens alt. 3 vil kreve en så stor endring, at det kun kan løses gjennom reguleringsplan.</p> <p>Vi har notert oss at det er mange tungtveiende argumenter mot å eventuelt stenge Sillongenvegen.</p>

<p>Skilting</p> <p>Innspill fra: Toten historielag</p>	<p>Historielaget ønsker rom for å kunne sette opp permanente skilt/informasjon i det fredete området. Fylkeskommunen foreslår at bestemmelsene endres, slik at dette vil være mulig, men at skiltenes plassering og utforming må godkjennes av fylkeskommunen.</p>
<p>Sanitæranlegg, bygninger for drift og administrasjonsbygg</p> <p>Innspill fra: Toten historielag</p>	<p>Slik bestemmelsene § 19 for område I er utformet (kafeen/parkeringsplassen), skal disse gi rom for framtidig utbygging av dette området, så lenge hensynet til kulturmiljøet og landskapet ivaretas. Dette må tas som dispensasjon etter kulturminneloven, i tillegg til avklaring etter pbl. Kafeybygget er i seg selv ikke fredet, men området fredes for å sikre omgivelsene. Tiltak som medfører endringer på eksteriør, må derfor avklares med kulturmiljømyndigheten. Tiltak som kun gjelder interiør, trenger ingen avklaring.</p>
<p>Universell utforming</p> <p>Innspill fra: Toten historielag</p>	<p>Det er viktig å ivareta universell utforming der det er mulig. Det vil være naturlig å se på hvordan dette kan løses enten gjennom framtidig forvaltningsplan eller konkrete forslag til tiltak.</p>
<p>Gjerding</p> <p>Innspill fra: Toten historielag Mjøsmuseet Statsforvalteren i Innlandet</p>	<p>Historielaget og Mjøsmuseet påpeker at det er behov for permanente beitegjerder for å styre beitinga.</p> <p>Når det gjelder område H, foreslått fredet etter kml § 19, er dette fredet etter naturmangfoldloven. Bruken og skjøtselen ivaretas gjennom fredningen og forvaltningsplanen etter naturmangfoldloven. Vi har i bestemmelsene til området punkt 16 bokstav b åpnet opp for bruken av permanente beitegjerder etter godkjenning.</p> <p>Vi har for områdene som foreslås fredet etter kml § 15 lagt inn forslag til ny bestemmelse i punkt 11 bokstav h som gir rom for permanente, men reversible, beitegjerder utenfor parken og gravstedet, for å få til en rasjonell drift av dyrket mark og skog.</p>
<p>Spansk kjørvæl</p> <p>Innspill fra: Toten historielag Mjøsmuseet Statsforvalteren i Innlandet</p>	<p>Fylkeskommunen har etter innspill fra statsforvalteren innarbeidet et nytt punkt 5 og en tilføyelse til punkt 11, om at spansk kjørvæl i fredningsområdet skal bekjempes innenfor områdene som foreslås fredet etter kulturminneloven §§ 15 og 19.</p> <p>Hvordan man kan bekjempe spansk kjørvæl og om det er mulig å benytte kjemiske midler for å bekjempe spansk kjørvæl må avklares gjennom framtidig forslag til forvaltnings-/skjøtselsplan.</p>
<p>Endring av eiendomsgrenser</p> <p>Innspill fra: Lars Stepperud Vestre Toten kommune</p>	<p>Det pågår flere saker som berører eiendom- og kommunegrensen. Fredningsgrensen vil bli justert, så snart grensene er oppmålt i terrenget og de nye grensene er endelig avmerket på kart. Dette bør være avklart før fredningen vedtas. Vi vil be Toten historielag ta kontakt med kommunen for bestilling av ny oppmåling av eiendommen.</p>

<p>Fiskerett og vedlikehold av dammen</p> <p>Innspill fra: Lars Stepperud</p>	<p>Fiskeretten til Stepperud i fiskedammen i område J foreslås fredet etter § 19, benevnt som «Sætertjernet» i fredningsdokumentet, er en interessant historisk opplysning. Utsetting av fisk er strengt regulert etter eget lovverk og er ikke noe vi kan ta stilling til i frednings-saken. Fredningen etter kulturminneloven vil ikke i seg selv være til hinder for å sette ut fisk i dammen.</p> <p>Vi har i bestemmelsene til område J innarbeidet at dammen kan vedlikeholdes, uten at det må avklares med kulturmiljømyndigheten. Bestemmelsene til dette området, vil normalt ikke være til hinder for tilrettelegging for bruk og ferdsel.</p>
<p>Gjenreising eldre bebyggelse</p> <p>Innspill fra: Mjøsmuseet</p>	<p>Forslag til bestemmelser for § 15 gir rom for gjenreising - «Det kan gis dispensasjon til å tilbakeføre kulturminnene til opprinnelig eller tidligere utseende/utforming. Forutsetningen er at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag eller med utgangspunkt i historiske spor».</p>
<p>Endringer i markslag</p> <p>Innspill fra: Mjøsmuseet</p>	<p>Det er riktig at det er spor etter eldre dyrka mark og beiter, i det som i dag framstår som skog i Nerenga. Mjøsmuseets forslag til endring «tilbakeføring til eldre markslagstyper kan tillates etter dokumentasjon» er som følge av innspillet nå innarbeidet i fredningsforslaget under bestemmelser til områder fredet etter § 15 punkt 2b, men med krav om dispensasjon etter samme lov.</p>
<p>Selvsådde trær og busker</p> <p>Innspill fra: Mjøsmuseet</p>	<p>Vi har i bestemmelsene til områder fredet etter § 15 punkt 5 bokstav b innarbeidet bestemmelser knyttet til felling av selvsådde trær og busker. Punkt 5 bokstav a gir rom for å felle trær dersom de er til skade for folk eller kulturminner.</p>
<p>Korrektur</p> <p>Innspill fra: Mjøsmuseet</p>	<p>Mjøsmuseets korrekturforslag knyttet til fredningsvedtaket er innarbeidet i det oversendte forslaget.</p>
<p>Vern etter naturmangfoldloven og kulturminneloven</p> <p>Innspill fra: Statsforvalteren i Innlandet</p>	<p>Vi merker oss at Statsforvalteren anser det som uproblematisk å forene de to lovverkene, slik bestemmelsene er utformet. Statsforvalterens forslag om å innarbeide teksten «...tilhørende forvaltningsplan og skjøtselsplan» er innarbeidet i vårt forslag til bestemmelser for område H over.</p>

Mjøsmuseet har den 26. april 2023 oversendt forslag til endringer i fredningsdokumentene når det gjelder personnavn og «marknavn». Det har i fredningsprosessen vært tett dialog med museet om navnebruk. Navneforslagene som nå er oversendt er navn som benyttes lokalt, og er nedarvet muntlig uttale av navn (Totendialekt).

Åpent møte

Ved åpent møte om fredningssaken på Steinberg den 21. mars 2023 ble forslag til fredning presentert. Det var totalt 14 personer til stede, blant annet representanter for historielaget, Mjøsmuseet og Vestre Toten kommune, i tillegg til fylkeskommunen. Flere av etterkommerne

til Jens Stenberg deltok i møtet. Det ble diskusjoner rundt blant annet bruk av gårdsnavnet Steinberg eller Stenberg og utfordringene knyttet til dagens bruk og drift av Sillongenvegen.

Kommunenes politiske behandling og vedtak

Høringsuttalelser og det bearbejdede høringsforslaget er behandlet i kommunestyret i Vestre Toten kommune og Østre Toten kommune, henholdsvis den 26. april og 27. april 2023.

Fredningsforslaget ble enstemmig vedtatt av begge kommunene. Det ble ved behandlingen i Vestre Toten lagt fram forslag fra en av representanten om å be kommunedirektøren utrede muligheten for å utarbeide reguleringsplan parallelt med fredningen.

Riksantikvarens behandling av fredningssaken

Forslag om fredning med politisk vedtak, ble oversendt fra Innlandet fylkeskommune til Riksantikvaren 22. mai 2023. Riksantikvaren har vært i dialog med fylkeskommunen, museet, eiere og andre berørte parter gjennom befaringer og møter i fredningsprosessen.

Riksantikvaren stiller seg bak fylkeskommunens vurdering av kulturminneverdiene på Steinberg. Det er viktig, at det historiske lyststedet og amtmannsgården knyttet til Weidemann-familien nå sikres i sin helhet.

Ved behandling av fredningsforslaget før vedtak har Riksantikvaren gjort enkelte språklige og strukturelle endringer, samt rettet noen mindre feil i dokumentet. I tillegg nevnes følgende mindre endringer:

Badstua er snart ferdig gjenoppført. Bygningens status på fredningstidspunktet angis nå i en innledende setning foran bestemmelser som skal gjelde for den ferdige bygningen. Riksantikvaren har tillit til at arbeidet med gjenoppføring ferdigstilles etter planen. Bestemmelser knyttet til lagrede bygningsdeler i byggeperioden, er derfor tatt ut.

Når det gjelder de foreslåtte bestemmelsene knyttet til naturverdiene i området, mener Riksantikvaren at disse mer korrekt hører hjemme i en fremtidig forvaltningsplan som skal ivareta både kulturminneverdier og naturverdier i det fredete området. Dette gjelder foreslåtte bestemmelser om bekjempelse av spansk kjørvel, henvisning til skjøtselsplan for ivaretagelse av naturmangfoldet i parken og slåttemarkene, samt punktet om at bestemmelser for Eriksrudtjernet naturreservat og tilhørende forvaltningsplan og skjøtselsplan skal gjelde i område H. Punktene er derfor tatt ut, men innholdet er viktig og løftes derfor fram under avsnittet om forholdet til naturmangfoldloven.

Problemstillingen vedrørende Sillongenveiens framtid er, som også fylkeskommunen skriver i sin kommentar til høringsuttalelsene, en sak som må løses i etterkant av fredningen.

Riksantikvaren stiller seg bak vurderingen om at steingjerdet langs veien, med hensyn til å ivareta det historiske anlegget og parken som helhet, ikke bør flyttes. Fylkeskommunen skisserer tre mulige løsninger for Sillongenveiens framtid, som fredningen ikke vil være til hinder for. Riksantikvaren har forståelse for at det er krevende å løse de trafikale behovene i området. Vi oppfordrer derfor kommunene til å se på løsninger utenfor det fredete området, gjennom reguleringsplan.

Mjøsmuseet har i sin høringsuttalelse foreslått en formulering som åpner for tilbakeføring av markslagstyper på dokumentert grunnlag. Riksantikvaren gjør oppmerksom på at det kan gis dispensasjon til all tilbakeføring, av både bygninger, objekter og uteområder, så lenge tilbakeføringen kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag eller med utgangspunkt i historiske spor. Den innledende formuleringen under avsnittet om bestemmelser, ivaretar dette. Derfor er ikke tilbakeføring som tema tatt inn i eget punkt.

Riksantikvaren har vurdert nøye fredningen etter § 19 innenfor området som er omfattet av vern etter naturmangfoldloven (Eriksrudtjernet naturreservat). Etter statsforvalterens siste vurdering, og med intensjonen om forvaltningsplan som skal ivareta både naturverdier og kulturminneverdier i området, beslutter vi å vedta fredning etter § 19 i den foreslåtte utstrekningen.

Mulighet til å klage på vedtaket

Vedtaket om fredning kan påklages innen tre uker fra mottakelsen. Eventuell klage sendes Riksantikvaren. Hvis klagen ikke tas til følge, sendes klagen til Klima- og miljødepartementet for endelig avgjørelse, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29.

Tinglysing

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5.

Vennlig hilsen

Hanna Geiran

Riksantikvar

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg: Fredningsdokumentasjon
 Informasjonsblad "Gamle hager – undersøkelse og restaurering"
 Informasjonsblad "Å eie et fredet hus"
 Rundskriv om enklere og raskere dispensasjonsbehandling
 Kart som viser omsøkt grensejustering Stepperud-Steinberg

Kopi til: Østre Toten kommune, Postboks 24, 2851 LENA/ Mjøsmuseet, Postboks 13, 2858
 KAPP/ Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Statsforvalteren i
 Innlandet, Postboks 987, 2604 LILLEHAMMER/ Lars Olav Stepperud, Sillongenvegen 184, 2846
 BØVERBRU

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Innlandet fylkeskommune		Postboks 4404 Bedriftssenteret	2325 HAMAR
Ketil Raaum		Mollandsmarki 540	6869 Hafslo
Stiftelsen Toten økomuseum og historielag		Sillongenvegen 230	2846 BØVERBRU
Vestre Toten kommune		Postboks 84	2831 RAUFOSS